

Trianoni vágástechnika



Rádió-
figyelő

Négy történész részvételével kétrészes *beszélgetés* hangzik el a Kossuth adón, a huszadik századi magyar történelmet oly drasztikusan meghatározó, vérlázító diktatúmról — *Trianonról*. (Az első részt február 18-án, csütörtökön, a másodikat múlt héten szerdán este sugározták. Hogy miért kellett ilyen, viszonylag hosszú időnek eltelnie, a két, szervesen összetartozó — egyenként csak negyvennegyven perces — eszmecsere között, rejtély. De hagyjuk.) A téma, ki vonná kétségbe, legizgalmasabb, legtanulságosabb közös történelmi gondolkodnivalóink egyike. Az egész ügyet még külön vonzóvá teszi, hogy — nem akármilyen dicsőséget, elismerést jelent a város szellemi életének — *szege-di meghívott is akad a részt vevő szakemberek között*, hiszen *Litván György, L. Nagy Zsuzsa és Ormos Mária* társaságában *Raffay Ernő*, a JATE oktatója is örömmel fedezhető föl a közreműködők sorában.

Azután az ember figyelni kezd, és kénytelen konstataálni, hogy az a sajtóságon barbár, legújabbkori nyomorúságunkat oly nagymértékben meghatározó vágástechnika, ami a trianoni magyarság-letaglózást jellemzi — különleges változatban, „apróban”, műsorszerkesztési, aránytérvezetési területeken szintúgy fölfedezhető, vagyis továbbélő és ekképpen meghatározó jelenség.

Nem lévén szakember, nem vonhatom kétségbe a neves specialisták hozzászólásainak súlyát, érveit igazságértékét, híruk-nevük által (is) meghatározott tényerésüket a beszélgetésben. Amint a trianoni békeszerződés létrejöttét vizsgáló első rész után az országosonkítás hatásait, következményeit vizsgáló másodikat hallgattam — bocsáttassék meg ennyi lokálpatrióta elfoglaltság — legjobban megícsesek Raffay Ernő megszólalását vártam. Mindhiába. Telt-múlt az idő, beszélt Ormos Mária, azután Litván György, majd megint Ormos Mária — ő különösen elemében volt —, L. Nagy Zsuzsa, újra Litván György. Raffay nem. Mikor végre, nagy sokára, majdhogynem örökkévalóságnak tűnő várakozás után nagy nehezen szóhoz jutott, két, azaz kettő mondatot mondott, jól érzékelhetően nem önszántából — majd minden folytatódott úgy, miként korábban.

Valamirevaló tömegkommunikáció-kritikus kezdeti, tétova, csodálkozgatások után réges-rég lemondott már arról, hogy a műsorszerkesztés rejtelmeiben akár csak futólag is belelássunk, most mindenesetre már-már azon kezdtem melegen, mire vajon a különös kegy, hogy meghívják a napok alatt elfogyott — és rövid idő alatt szinte az egész magyar kulturális sajtóban a szenzációnak kijáró méltatásban részesült — *Erdély 1918–19-ben* című ta-

nulmánygyűjtemény szerzőjét, ha most ennyire nem hagyják szóhoz jutni? Netán akkor nem kéne meghívni, végtére is hulljon a fergese — ám ekkor végre, nagy nehezen fény gyulladt betegesen gyanakvó, minden bizonnyal bűnösen elfoglalt agyamban. Az ok nyilván a kimondatlan, ám — lám, csak gondolkodni kell — jól megsejthető, közvetve érzékeltetett „ellen-jelenlét” tényében van. Abban, hogy tán éppen eme eljárás jóvoltából ismerik el az országos hírűvé lett szege-di tudós érdemeit: ritkán szólhat, viszont így annál nagyobb súlya lehet a szavának, ugyebár. (Ha vesszük, hogy az ő mondatával fejeződött be a beszélgetés, ráadásnak az az elégtételünk is meglehet, hogy ugye, mégiscsak övé volt az utolsó szó. Az meg, hogy addig alig valami, nyilván elégedetlenkedő okvetetlenkedés, túlzó lokálpatrióta hóbörgés, meg minden.)

A módszer, bevallom, kísértetiesen emlékeztet egy másik — az eredeti trianoni vágástechnikára. Végtére is — hallottuk —, a románok Trianon után elégedetlenségüknek adtak hangot bizonyos vágástechnikai elégtelenségek, hiányosságok miatt, hiszen az 1916-os titkos szerződés egészen a Tiszáig ígérte nekik Kelet-Magyarországot. Így még a magyarok jártak jól, hanóztatták. Mint most Raffay Ernő.

D. L.

Képernyő

Szinte kísérteties, hogy az elmúlt héten négy alkalommal volt dolgom a pelenkázóval, kicsi polcrendszerrel kombinált babaágygal. Először akkor, amikor a szege-di Domus emeleti kínálatában fölfedeztem az otthonról jól ismert portéka áruházi mását, s rajta a cédulát, melyről kiderült: *tavaly november óta több mint háromszorosára emelkedett az ára*. Ez a döbbenettel párosuló randevű készített arra, hogy tüzetesen megvizsgáljam egyre mozgékonyabb elsőszülött fiam ágyát, melyet a pontos összeszerelési útmutató hiján annak idején a sógorommal közös bölcsesség alapján — no meg idegrendszerünk további elronyolódása árán — eszkaláltunk össze. Alighogy végeztem a meglazult csavarok rendszabályozásával, a televízió *Új reflektor magazin-jában* láthattam, hogy e fiatal, friss szemléletű műsor készítőit is erősen izgatja a babaágy, no meg a gyerekhalmik árképzése. Ekkor már éreztem, hogy egy nagy, jelen idejű, nemzeti dráma részese vagyok, egy olyan mű, melyben a — közép-európai irodalmi szabályok szerint — az egyéni és a közösségi összefonódik. Magyarán nemzeti nyomorként élhetem át a sajátomat, tudományosan szólva: általánosanként az egyedit, entellektüel eleganciával fogalmazva: a csoportosra vetítve a partikulárist. S hogy nehogy elfeledkezzem erről az élményről, a pénteki *Ablakban* a mind szárnyalóbb — és egyre szimpatikusabb — *Déri János* arról az ágyról mondta, hogy „*kirágom a fogam-mal a fából*”.

Ez a megfogalmazás szin-

Babaágy

te már olyan volt, mint a rondók: — kissé variált — visszatérő motívuma, hisz az Új reflektor magazinban e magas ár és a kicsiny alapanyag között feszülő ellentmondás egy kereskedelmi alkalmazott szájából ekként fogalmaztatott meg: „*Egy jóképű asztalos, bicskával, egy nap alatt kifaragja.*”

Talán magánügy, de kimondatja velem egy belső kényszer, hogy ettől a kicsi-kis mondatától jött meg a kedvem arra, hogy végigbongésszem: mit is írtam fentebb? Megmondom őszintén, hogy fölháborítóan kedélyesen tartom magam. Irodalmi és zene fogásokról, toposzokról fecsegek, amikor elszántnak és dühösnek kellene lennem, hisz szó szerint *tartíthatatlan, hogy egy átlagmagyar átlagfizetésébe kerül az egyetlen korszerű — bár nem kimondottan tartós — babaágy*.

Ezt az érzelmi váltást leginkább az elkövetkezendő mondandó indokolja. Ugyan- is azt szeretném kijelenteni, hogy az *Ilkei Csaba* vezette Új reflektor magazin — a külpolitikai műsorok mellett — az egyetlen, amely állandó magas színvonalat, komoly szerkesztői koncepciót és egységes riporteri módszert képes fölmutatni. S mert belpolitikával, legjellemzőbb gondjainkkal foglalkozik, méltán léphet föl a *Panoráma* és a *Baló György* vezette műsorok mellé, tehát a legjobbak közé.

Erről a műsorról azért sem lehet az ironia „*éjtékönnvitő*” módszerével élve értekezni, mert a főszerkesztője szigorú, mosolytalan ember. Néha az az érzésem, hogy Ilkei talán túlzóan professzoros, mintha nem is a tanári

asztal mögül, hanem egyenesen a katedráról szólna, ám a témaválasztás annyira a könyörtelen valóságföltérásra koncentrált, hogy kénytelen vagyok elfogadni ezt a „*jezsuita-nevelőtanári*” eljárást. Ilkei műsorai ugyan- is — hála kitűnő, a szakma romlatlanjait fölsoorakozató munkatársainak — pontosak, tényszerűek, igazságpártiak. Eme legutóbbi adásukban például egy tönkrement fővárosi építőipari vállalat új vezetőjével készítették beszélgetést. Az előd egymilliórdos veszteséget produkált, ám állami kitüntetéssel távozhatott. Nálunk ez — nézünk mélyen a tükörbe — mindennapi cinizmusunk egyik eleme: a Mór nem tette meg ugyan a kötelességét, de mehet, az újságíró pedig nem kérdez erről, mert nem ez az érdeke. A „reflektoros” kolléga azonban rákérdez: hogy lehet ez? A válasz olyan, mintha vissza akarnának bújtatni a babaágyba. A nyilatkozó félrebeszél, ez azonnal kiderül. Az is, hogy a babaágy már túl sokba került nekünk...

Azért ajánlom figyelmükbe ezt a kitűnő riportműsort, mert sajnos nem sugároztatik olyan „nézett időpontban”, mint például a *Laszlo Kish-t* fölvonultató *Tetthely*, vagy az operettek sokszínű forgatagát valóságghűen ábrázoló *Montmartre-i ibolya*.

Dlusztus Imre

Nyelvművelő verseny

Szolnokon Verseghy Ferenc nyelvtudós költő tiszteletére országos nyelvművelő verseny rendeznek két kategóriában: az 5–6. és 7–8. osztályos tanulók számára.

A szege-di magyar szakosok munkaközösségének egyetértésével a *Hazafias Népfőnt Szeged Városi Bizottsága beszéd- és magartartás-kultúra* munkacsoportja a *Somogyi Könyvtár* közreműködésével kétfordulós nyelvművelő versenyt hirdet.

Az írásbeli időpontja: 5–6. osztályosok részére

Mennyi különös esetet produkál az élet. Az utóbbi években több alkalommal — más-más apropóból, Szent-Györgyi Albert kapcsán, Pierre Székelyszobor-terve ürügyén stb. — írtam a Szege-di Egyetemi Színjatszótársaság 1941. április 1-jei Hamlet-előadásáról, melyet a Shakespeare-dráma szege-di bemutatójának 100. évfordulójára állított színpadra ifj. Horváth István. A cikkeket egyik olvasón, özv. Gábor Jánosné elküldte Dániában élő barátjának, *Eva Larsennek*, aki nem más, mint *Tárnok Éva*, s az említett Hamlet-produkcióban Ofélia szerepét játszotta. Írtam a Hörningben élő asszonynak, s kértem, válaszoljon néhány kérdésemre, eleve- nítse föl szege-di diákeveit, emlékezzen a különös Hamlet történetére. A válasz nem váratott sokáig. Éva asszony levélben írta meg érdekes mondandóját. Levele- nek részleteit most az egykori történet dokumentumtöredékeivel adom közre.

A szege-di egyetem új diákszervezetének 1940. december 13-ai alakuló ülésén Szent-Györgyi Albert rektor többek között a következőket mondotta: „Ön- tudatos diákságot szeretnék, amely helyet kaphat az egyetem vezetésében, amely felelősségteljes emberre tudja nevelni magát, amely egyéniséggé válhat... Művelt, gerinces, egész ember legyen, mert a korunk hibája, hogy nem embert, hanem tömeget nevel, amelyet egy jelszóval bármilyen irányba el lehet téríteni és fej lehet használni...”

Részlet a levélből: „Az egyetem kémiai fakultásán tanultam. A mi életünket erősen szabályozták az egyetem törvényei. Rendkívüli alapos munka folyt, az emberek megítélése a jélelvi vizsgákon, az ott elért eredményeken nyugodott.”

A Hamlet-előadásról nyilatkozta Szent-Györgyi Albert az Új Idők riportérének: „A mi Hamlet-előadásunk nem egyszerű műkedvelősi játék. Itt arról van szó, hogy egy csoport fiatalember összeállt, megtanult önzetlenül, önként vállalt felelősséggel működni. A saját felelősségére

végzett közös munka a legjobb nevelője a fiatal léleknek. Az ilyen munka neveli Emberré az embert... Nemcsak önzetlennül, de őszinte lelkesedéssel álltam az ifjúság mellé, minden segítséget megadtam nekik, hogy ezt a munkát minél jobban, frissebben, lelkesebben végezhessék... A Hamlet előadásában részt vevő diákok lelkükben olyan értékeket fogtak az egyetemről magukkal vinni, amiket semmiféle katedrai előadás nem tud nekik nyújtani...”

Részlet a levélből: „Hogy a színjatszó körben miért éppen Shakespeare Hamlet-jére esett a választás, nem tudom. Ugy emlékszem, a gondolat a főiskolán fogalmazódott meg. Ha nem csalódom, Sik Sándor költő-professzor volt a gondolat szülőatyja, de ezt az akkori rektorunk, Szent-Györgyi Albert magáévá tette, s ő vitte győzelemre. Rengeteg próbát tartottunk, mindannyian nagyon beleéltük magunkat szerepeinkbe. A próbák legtöbbször esténként kezdődtek, s nem volt ritka, hogy éjjelig tartottak. Ifj. Horváth István szinte megszállottan dolgozott, lelkesedése minket is felgyújtott. Némrégén érkezett haza Angliából, ahol már szerzett rendezői tapasztalatokat. Ha nem csal az emlékezetem, a Faustban Lucifert is alakította. Szent-Györgyi is ott volt minden próban, szinte gyermeki buzgalommal szurkolt nekünk.”

A bemutatóról így írt a Délmagyarország kritikus: „A dramaturgiai felfogás és változás kétségtelenül merész, bár hasznosságát Hamlet egyéni tragédiájának világosabb bemutatásával nem lehet megtagadni tőle.”

Részlet a levélből: „A bemutató hatalmas sikert aratott. A színház zsűfóláig megtelt. Sajnos, Szegeden csak kétszer adtuk elő a darabot, aztán más városokban is játsznai akartuk. Bemutattuk Kolozsvárott, de aztán valamiért letiltották, a további előadásokból nem lett semmi.”

A Hamlet próbái alatt szerelem szövődött a rendező ifj. Horváth István és a Hamlet anyját játszó ve- gyészhallgató, Tóth Kata

között. A harmadik zsidótörvény a reformátusnak született ifj. Horváth Istvánt zsidónak minősítette, s a jobboldali eszmékkel rokonszenvező Tóth szülők nem nézték jó szemmel a fiatalok házassági szándékát. Valószínűleg ők is ki látástalannak tekintették sorsukat a háborús viszonyok között. 1941. október 17-én Horlay István és feleségeként jelentkeztek be a budapesti Carlton Szállóba, mint színészek. A Pesti Hírlap 1941. október 22-ei száma ezt írta: „Miután szombaton egész nap nem jelentkeztek, és mivel többszöri kopogtatásra sem kaptak választ, a zárat pótkulcsal kinyitották, be- mentek a szobába. Megdöbbenve látták, hogy a férfi és a nő mozdulatlanul fekszik az ágyban. Kihivták a mentőket, de azok már nem segíthettek rajtuk. Mindketten halottak voltak.”

Részlet a levélből: „Tóth Katát még a gyermekévek- ből ismertem. A közelmű- ben laktak, hűgával együtt jártunk a katolikus elemi iskolába. Igen sokszor találkoztunk, beszélgettünk, később is jó barátságban voltunk. A mikorosztályunkat nagyon megvámolta a sors. István és Kata borzasztó és tragikus halála csak a kezdet volt. Azok közül a szege-di egyetemisták közül, akik tagjai voltak a színjatszó körnek, és szereplői a Hamletnek, egy elesett a háborúban, mint partizán; egy másikat megöl- te szobatorsa, mert nem volt hajlandó a homoszexuális kapcsolatra; az egyik lányt egy betörő lelőtte, majdnem belehalt. En Dániába kerültem, s egy autóbaleset következtében nyomorék lettem. Itt semmi kézzelfogható emlékem nincs erre az időre vonatkozóan. Nincs jénypésem, kéziratom, plakátom, mely erre az időszakra emlékeztetne. Gondolatban sem foglalkozom a múlttal. Ofélia eltűnt, ami elmúlt, elmúlt.”

Nekünk, utódoknak viszont kötelességünk emlékezni és emlékeztetni. Írásokkal, szobrokkal, dokumentumokkal. Hamlet és Ofélia nem tűnhet el.

Tandi Lajos

Bognár Rezső köszöntése

Németh Károly, az Elnöki Tanács elnöke, hétfőn az Országgházban a testület nevében 75. születésnapja alkalmából köszöntötte Bognár Rezső Kossuth-díjas akadémikust, az Elnöki Tanács tagját. Az ünnepségen jelen volt Trautmann Rezső, az Elnöki Tanács helyettes elnöke.

Sarlós István, az Országgyűlés elnöke ugyancsak hétfőn, a Parlament nevében köszöntötte a 75 esztendő Bognár Rezsőt. (MTI)

Porcelánok Hollóházáról



Nagy László felvétele

A Delta Kereskedelmi Vállalat tegnap, hétfőn újra megnyitotta a Hollóházi Porcelángyár márkaboltját és Souvenir ajándékboltját a Káráz utca 6. szám alatt. Az üzlet ugyanis a téli hónapokban — átalakítás miatt — zárva volt, tegnaptól viszont megújulva, kiváló minőségű árukkal frissen feltöltve elégti ki a vásárlók igényeit. Igények pedig vannak, amit az a tény is bizonyít, hogy tavaly fél év alatt több mint ötmillió forint forgalmat bonyolított le a bolt — csak a hollóházi portékából. Az áruellátás pedig nyilván folyamatos és zavartalan lesz, hiszen a vállalat nagyon jó kapcsolatot alakított ki a gyártókkal

Népi játékok, táncok

Az elmúlt hétvégén tizenhárom csoport részvételével az ifjúsági házban népi játékokat és néptáncokat bemutató közösségek versenyt rendezte meg a városi úttörőelnökség. Arany oklevél minősítést kapott: a Szeged Táncgyűttes „Guzsaly” és

„Nyisztor György” csoportja, a Tabán Általános Iskola, a „Kincskereső” raja és irodalmi szakköre; és a Szőregi Általános Iskola „Béke” és „Móra Ferenc” raja. A felsorolt gyermekközösségek vesznek majd részt a megyei seregszemlén is.